

ΑΘΑΝΑΤΕΣ ΑΙΧΜΑΛΩΣΙΕΣ

ΠΡΑΞΙ ΤΡΙΤΗ

Τὸ σπίτι τοῦ Παύλου. Ἀΐθουσα ἀπλᾶ ἐπιπλωμένη. Στὸ βάθος δεξιὰ βιβλιοθήκη. Ἀριστερὰ γραφεῖο. Στὸ βάθος πόρτα πὺν ὀδηγεῖ στήν ἔξοδο. Στὸ ἀνέβασμα τῆς Ἀυλαίας ὁ Περικλῆς φαίνεται καθισμένος μπρὸς στὸ τραπέζι πρὸς τὰ δεξιὰ κι' ἐργάζεται πάνω σὲ κάτι χαρτιά. Ὁ Τέλης βηματίζει ἐδὼ κι' ἐκεῖ.

Τέλης (χαμογελῶντας). Πρέπει νᾶναι πολὺ καλὸς ἄνθρωπος ὁ Παῦλος νὰ μᾶς ἀφίνει ν' ἀπολαμβάνομε ἔτσι τὴν ἡσυχία τοῦ σπιτιοῦ του.

Περικλῆς (γράφοντας). Τί ; Τί λές ;

Τέλης. Λέω γιὰ τὸν Παῦλο. Μᾶς ἔχει ἀκόμα μόνους. (βλέπει γύρω) Τὸ σπίτι του εἶναι τόσο μελαγχολικὸ ὅσο κι' αὐτὸς ὁ ἴδιος.

Περικλῆς (ἐξακολουθῶντας νὰ γράφει). Ναί. Ἔχει ἡσυχία ἐδῶ.

Τέλης. Ὁρισμένως κάτι θὰ συμβαίνει σ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο. Κάποιος πόνος κρύβεται μέσα του. Εἶναι στιγμὲς πὺν ἢ ἀπόγνωσι ζωγραφίζεται στὸ πρόσωπό του.

Περικλῆς (σηκῶνοντας τὸ κεφάλι). Κι' ὅμως αὐτὰ δὲν τὰ λές ἀπὸ ἀληθινὸ ἐνδιαφέρον φίλου. Εἶσαι πάντα ἕνας φιλόσοφος. Τίποτα ἄλλο παρὰ ἕνας φιλόσοφος.

Τέλης. Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό ;

Περικλῆς. Νά. Ἐναν ἄνθρωπο σὰν τὸν Παῦλο, πὺν σοῦ ἐμπνέει τὴν φιλία, τὴν ἀγάπη, ἐσὺ δὲν τὸν βλέπεις παρὰ σὰν ἕνα πείραμα.

Τέλης. Οὐφ. Πᾶψε φίλε μου.

Περικλῆς. Μοῦ κάνει κακὸ νὰ σὲ βλέπω νὰ ζητᾶς

σ' αὐτὸν ἓνα ἀντικείμενον ποῦ ἐπάνω του θὰ ἐπαληθεύσεις τὶς φιλοσοφικὲς δοξασίαι σου.

Τέλης (μὲ κάποια κακία, πλησιάζοντάς τον) Πᾶψε μαθηματικέ.

Περικλῆς. Εἶμαι μηχανικὸς φίλε μου. Ὅχι μαθηματικός (μαζεύει τὰ χειρόγραφα του). Κατέχω τὴν ἐπιστήμη τῶν γραμμῶν. Μιὰ μέρα θὰ τεθῶ στὴν ἐξυπηρέτησι τῶν ἀνθρώπων.

Τέλης (μὲ εἰρωνία). «Στὴν ἐξυπηρέτησι τῶν ἀνθρώπων» ! Μὰ δὲν λὲς τίποτε δικό σου. Αὐτὸ στίωπε ὁ Παῦλος.

(Περικλῆς παίρνει τὸ καπέλλο του. Σὲ λίγο ὁ Παῦλος μπαίνει ἀπ' τὸ βῆθος. Ἐνῶ κῦμα μελαγχολίας εἶναι ριχμένο στὴν ἐμφάνισί του)

Περικλῆς.

Τέλης. Καλησπέρα ἀγαπητέ μου.

Παῦλος. Σᾶς ἄφισα λίγο μόνους. Θὰ μὲ συγχωρεῖστε βέβαια. Ἐξαιρετικὰ εἶχα λίγη δουλειὰ περισσότερη ἀπὸψε.

Περικλῆς (χαμογελῶντας). Μὰ τί λὲς Παῦλε; Σὲ λίγο θὰ μᾶς ζητήσεις συγγνώμην ἐπειδὴ μ' ὅλη μας τὴν ἀδιακρισίαι ἐρχούμαστε καὶ σ' ἐνοχλοῦμε.

Παῦλος. Μὰ ὄχι. Μὴ μιᾶς ἔτσι ἀγαπητέ μου. Ἐέρεις καλὰ πόσο πολὺ καταλαβαίνω τὴν ἀξία τῆς συντροφιάς (βλέποντάς τον μὲ τὸ καπέλλο). Μὰ τί λοιπόν; Φεύγεις; Αὐτὸ εἶναι ἐναντίον τῶν ὅσων περιμένω ἀπὸ σένα (πλησιάζει τὸ γραφεῖο καὶ κτυπᾷ ἓνα κονδοῦνι. Ὁ ὑπηρέτης μπαίνει).

Παῦλος (στὸν ὑπηρέτη). Δὲν μοῦ λὲς; Μὲ ζήτησε κανεὶς;

Ἐπηρέτης. Μάλιστα κύριε. Ἦρτε ὁ κ. Βλάετ.

Παῦλος (μ' ἔξαφνη χαρὰ καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλει). Ὁ κ. Βλάετ; Λὲς ἀλήθεια;

Ἐπηρέτης. Μὰ γιὰ ποῖο λόγο; Ἐνῶ σᾶς πῶ ψέμματα κύριε;

Παῦλος. Καλὰ. Λοιπόν;

Ἐπηρέτης. Ἐπειδὴ δὲν σᾶς ἤυρε ἐδῶ μοῦπε πὼς θὰ περάσει ἀργότερα.

Παῦλος. Καλὰ. Πήγαινε (ὁ ὑπηρέτης βγαίνει).

Παῦλος (μὲ χαρὰ) Ὁ Βλάετ! Τὸν εἶχα χάσει λίγο καιρὸ τὸν ἀγαπημένο τεχνίτη. Καὶ νᾶτος πάλι. Ἔρχεται μὲ τὸν ἴδιο ἔξαφνο καὶ καλλιτεχνικὸ τρόπο του.

Τέλης (τὸν πλησιάζει). Ἐμεῖς ἔχομε τόσο καλά συνηθίσει ἐδῶ. Μπήκαμε πρὶν ἔρθεις ἐσὺ.

Παῦλος (σιγά). Ναί. Σᾶς εὐχαριστῶ γιαντό. Νᾶναι μόνος του κανεῖς εἶν' ἀνυπόφορο.

Περικλῆς (πλησιάζοντάς τον). Παῦλε. Γιὰ πάντα λοιπὸν θὰ μένει τὸ μελαγχολικὸ αὐτὸ κῦμα στὸ πρόσωπό σου;

Παῦλος (προσπαθῶντας νὰ χαμογελάσει). Σοῦ φαίνομαι μελαγχολικός; Ἐγώ;

Περικλῆς. Ναί, ἐσὺ Παῦλε.

Παῦλος (μὲ ἀφέλειά). Ἰσως. Σήμερα ἀλήθεια ἤμουν ἐξαιρετικὰ ἄκεφος.

Περικλῆς. Ὅχι. Ὅχι μόνο σήμερα. Πάντα Παῦλε. Κι, ὅμως ποτὲ δὲν μπόρεσα νὰ μάθω τὴν αἰτία.

Παῦλος (σηκώνεται καὶ βηματίζει στὸ δωμάτιο. Ἐπειτα σταματᾷ βλέποντας πρὸς τοὺς ἐπισκέπτας του). Ἐχὼ μιὰ ἰδέα. Βγαίνομε ἀπόψε ἓνα γύρο; Θὰ πῶ καὶ στὸν Βλάετ νᾶριτη μαζί μας.

Τέλης. Σὲ βεβαίῳ δὲν σκέφτηκες ἄσχημα.

Περικλῆς. Ἐμένα ὅμως θὰ μὲ συχωρεῖστε.

Παῦλος. Τί; Δὲν θᾶρτεῖς λοιπὸν μαζί μας;

Περικλῆς (κρατῶντας τὸ καπέλλο). Λυποῦμαι ἀληθινὰ ἀγαπητέ μου. Μὰ ξεύρεις θ' ἀσχοληθῶ ἀπόψε στὴν λύσι ἑνὸς προβλήματος χωρομετρίας. Νοιώθω ἓνα πείσμα νὰ τὸ τελεώσω.

Παῦλος. Καλά. Δὲν θέλω νὰ ἐμποδίσω τὴν ὁρμὴ τῆς κρίσεώς σου (τὸν χαιρετᾷ).

(ὁ Περικλῆς φεύγει).

Τέλης (χαμογελᾷ βλέποντάς πρὸς τὸ μέρος ποῦ φυγε ὁ Περικλῆς). Ξεύρεις τί μοῦλεγε πρὸ ὀλίγου; ὅτι «κάποτε θὰ τεθεῖ στὴν ἐξυπηρέτησι τῶν ἀνθρώπων».

Παῦλος. Καὶ γιατί ὄχι. Ἐνας μηχανικός πρέπει νᾶχει μέσα του τὴ φλόγα τῆς ὠφελιμότητος. Ἄν κάθεται καὶ διασκεδάζει πάνω στ' ἀξιώματα καὶ συμπεράσματα ἔχοντας ὡς μόνη του ἀσχολία ν' ἀπολαμβάνει τὴν Γοητεία τῆς Λογικῆς δὲν θὰ τοῦ μείνει βέβαια καθόλου καιρὸς νὰ σκεφθῇ γιὰ τὸν ἄνθρωπο.

Τέλης (ἀδιόφορα). Πφ. Νὰ ἐνδιαφερθεῖ κανεῖς γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Μὰ δὲν ὑπάρχει στὸν κόσμον κάτι πιὸ μάταιο ἀπ' αὐτό.

Παῦλος (νευρικά). Γιατί;

Τέλης. Γιατί ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἓνα ἀνίατο ἐλάττωμα:: Δὲν ἀλλάζει ποτέ. Εἶναι ἀνελεύθερος σ' ἓνα τρομερότατο σημεῖο.

Παῦλος. Μὰ αὐτὸ πού προφέρεις εἶναι ὕβρις κατὰ τοῦ ἀνθρώπου.

Τέλης. Ὅχι! εἶναι ἡ ἀλήθεια.

Παῦλος. Δὲν ἔχει γνωρίση κανεὶς τόσο βαθειὰ τὴν Ἀλήθεια ὥστε νάχει τὸ δικαίωμα νὰ καταφέρεται ἔτσι κατὰ τοῦ ἀνθρώπου.

Τέλης. Μ' ὅλα ταῦτα ἔχω δίκην Παῦλο. Νὰ ἄς πάρωμε ὁποιοδήποτε παράδειγμα. Πᾶρε ἓναν πού ἔχει γεννηθεῖ μὲ κάποια κλίσι πρὸς τὸν παρεξηγημένο γεροπολιτισμὸ. Σὲ βεβαιῶ θὰ περάσει ὅλη του τὴ ζωὴ μέσ' τὴν κενοδοξία καὶ θ' ἂν ἀδύνατο σὲ μᾶς νὰ τὸν ἀπαλλάξωμε ἀπ' τῆς ἀποκρυσταλλωμένες πάνω του νοσηρότητες κι' εὐαισθησίεις πού δημιουργεῖ ὁ ἀριστοκρατικὸς βίος.

Παῦλος (μ' ἔκφρασι ἀθυμίας). Ὡ. Παῦσε. Μὴ μιλᾷς ἔτσι γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ.

Τέλης (γελαῖ). Πῶ. Πῶ. Δὲν σὲ ἤλπιζα τόσο ἀμείλικτο διώκτη τῆς Σκέψεως.

Παῦλος (σηκῶνεται). Μὰ πῶς ἐπιμένεις ἔτσι; Δὲν ἔχομε ἄραγε τὸ δικαίωμα ν' ἀπομακρυνθοῦμε ἀπ' τὰ παισιόδοξα πορίσματα αὐτῶν τῶν πένθιμων σκέψεων, ἀτενίζοντας μὲ μάτι πιδὲ ἐλπιδοφόρο τὸν ἄνθρωπο, βοηθῶντας ἔτσι τὸ πνεῦμα του ν' ἀνέβει ἄφοβο πιδὲ ψηλὰ ἀπ' τὸ ἐπίπεδο τῆς μονοτονίας καὶ τῆς συνήθειας; Δὲν θὰ μπορούσαμε ἄραγε νὰ στρέψωμε τὸν αἰώνιο ἀγῶνα τῆς ζωῆς του σ' ἓνα ὀρίζοντα πιδὲ μεγάλο, πιδὲ φωτεινὸ ὠθῶντας τον ἔξω ἀπ' τοὺς στενοὺς τοίχους τῆς ἀσάλευτης ὑπαρξῆς του; (σταθερὰ) Ναί. Ναί. Μποροῦμε. Ὁ ἄνθρωπος μ' ὅλο τὸ σύνολο τῶν συγγῶν ἀδυναμιῶν του δὲν εἶναι μικρὸς. Εἶναι ἓνας γίγας πού μέσα του ἂν ζεῖ τὸ ἐφήμερο, καίει ὅμως καὶ ἡ ἀκοίμητη φλόγα τοῦ αἰωνίου ἂν ἔχει μέσα του κάτι τὸ στάσιμο, ἔχει συγχρόνως καὶ κάτι πού ἀένναα κινεῖται πρὸς τὴν ἀτέλειωτη περιεκτικότητα τοῦ Ἀπεῖρου. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἄνθρωπος! Εἶν' ἓνα θαυμάσιο καλλιτέχνημα ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, κάτι πού ἐπάνω του ἀντανακλᾷ ἡ Θεότης!

Τέλης. (μ' ἀπάθεια) Ναί, εἶν' ὠραία ἡ ρητορεία φίλε μου. Μὰ δὲν ἀποδεικνύει τίποτε. Ἡ ἀπορίεσ μας μένουν

πάντα· οἱ ἴδιες. Προχωροῦμε καὶ φθάνομε στὸ τέλος ὅταν ἀκόμη δὲν εἶδαμε κἄν τὴν ἀρχή.

Παῦλος (κάθεται πάλι στὴ θέσι του). Καλά. Προσπάθει ἐσὺ νὰ λύνεις τὶς ἀπορίες γιὰ νᾶσαι πάντα μέσ' τὶς ἀπορίες.

(Μπαίνει ἔξαφνα ὁ Βλάει ἀπ' τὴ θύρα τοῦ βάνους χωρὶς νὰ κτυπήσει καὶ προχωρεῖ ζωηρὰ πρὸς τὸν Παῦλο).

(Ἡ συνέχεια στὸ ἐρχόμενο)

ΠΑΝΩ ΣΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ΤΟΥ ΚΑΒΑΦΗ

“ΚΑΙΣΑΡΙΩΝ”

Οἱ κριτικοὶ τοῦ Καβαφικοῦ ἔργου τὸ διαιροῦν σὲ τρεῖς περιοχές: τὴν φιλοσοφική, τὴν αἰσθησιακὴ καὶ τὴν ἱστορική. Ἡ διαίρεσις ὅμως αὐτὴ δὲν πρέπει νὰ θεωρεῖται ὡς ἀπόλυτη. Ἄν ἐξετάσωμε, στὴν ἱστορική περιοχὴ θὰ βροῦμε ποιήματα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἄλλα ἀνήκουν στὴν φιλοσοφική (τὰ φιλοσοφικά ἱστορικά ποιήματα, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι τὰ «Μανουὴλ Κομνηνός», «Αἰμιλιανὸς Μονάη, Ἀλεξανδρεὺς, 628-65ῶ Μ.Χ.», «Δαρεῖος») καὶ ἄλλα στὴν αἰσθησιακὴ περιοχὴ (τὰ αἰσθησιακὰ ἱστορικά, ὅπως τὰ «Τέμεθος Ἀντιοχεύς 400 Μ.Χ.», «Ἐν πόλει τῆς Ὁσροηνῆς», «Καισαρίων»). Ὁ κύκλος τῶν ἱστορικῶν ποιημάτων δὲν εἶνε λοιπὸν ἐντελῶς ἀνεξάρτητος καὶ ἂν θέλαμε νὰ τὸν παρουσιάσωμε μὲ σχῆμα, θὰ τὸν παριστάναμε νὰ τέμνη τοὺς δύο ἄλλους.

Στὰ φιλοσοφικὰ ἱστορικὰ ποιήματα εἶνε χυμμένες οἱ θεωρίαι τοῦ ποιητοῦ. Τὰ πρόσωπα, οἱ ἥρωές των — φανταστικά δημιουργήματά του, σὲ πολλὰ — εἶνε σύμβολα φιλοσοφικῶν ἐννοιῶν, πού θὰ μπορούσαν νὰ προσαρμοσθοῦν καὶ στὴν σημερινὴ ζωὴ, γιὰ τὴν ἀτομικὴ ἢ τὴν ὁμαδικὴ δράσι.

Στὰ αἰσθησιακὰ ἱστορικά, ὁ Καβάφης αἰσθάνεται, καὶ συγκινεῖται μὲ τὰ πρόσωπα πού μᾶς παρου-